

KNJIŽEVNOST**Matjaž Geršič:****Pokrajinska imena kot dejavnik identitete****Geografija Slovenije 36**

Ljubljana 2020: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 240 strani, ISBN 978-961-05-0435-1 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0436-8 (elektronski vir)

Čeprav pokrajinska imena ali horonime najdemo že na najstarejših zemljevidih sedanjega slovenskega ozemlja, so ne le pri nas, ampak tudi v svetovnem merilu med najslabše raziskanimi zvrstmi zemljepisnih imen. Njihova obravnava je namreč zaradi zapletenega filozofskega podstata na eni strani ter pokrajinske pestrosti in neenotne opredelitve pojma pokrajina na drugi razmeroma kompleksen in zapleten predmet raziskovanja. Pričujoča monografija je pomemben prispevek k zapolnjevanju te vrzeli. Z njo smo dobili temeljito študijo o pokrajinskih imenih, ki je pomembna tako z vidika njihovega sistematičnega zajema kot vrednotenja, sveži metodološki prijemi z inovativnimi zemljevidi in grafikoni pa bodo verjetno uporabljeni tudi v sorodnih domačih in tujih raziskavah.

V uvodnem, splošnem delu so opredeljeni temeljni pojmi (pokrajina in regija, ime in zemljepisno ime, identiteta), nakar je predstavljen zgoščen pregled dosedanje obravnave slovenskih zemljepisnih imen, pri čemer so ta razvrščena po poglavitnih tipih. V drugem delu so kronološko obravnavani viri zajema pokrajinskih imen ter rezultati, nastali na podlagi njihove podrobne analize. V tretjem, zaključnem delu so predstavljeni rezultati, ki so plod vzorčnega anketiranja.

Avtor je za dosego zastavljenih raziskovalnih ciljev razvil svojske metode, s katerimi mu je uspelo ponazoriti tako raznovrstnost obravnavane tematike kot njeno zapletenost, saj je moral orati ledino na področju, ki se je doslej na svetovni ravni predstavljalo zgolj opisno, medtem ko je v slovenskem merilu popolna novost.

Najprej se je moral sistematično lotiti zajema pokrajinskih imen, pri čemer se je oprl na vse tri razpoložljive podatkovne vire: stare (arhivske) in sodobne zemljevide, Register zemljepisnih imen (REZI), ki ga vzdržuje in z njim upravlja Geodetska uprava Republike Slovenije, ter dosedanje geografske členitve slovenskega ozemlja, v katerih se je zaradi potreb ponazoritve pokrajinske raznolikosti našega ozemlja zavestno »skovalo« marsikatero novo pokrajinsko ime.

Pregledal je vse razpoložljive zemljevide s prikazi slovenskega ozemlja, iz katerih je izpisal vsa tovrstna imena, na katera je naletel. Če so bili za antično in srednjeveško obdobje na razpolago le posamezni viri, mu je uspelo za čas novega veka (med letoma 1492 in 1900) pregledati kar 65 zemljevidov, še veliko več pa za sodobno obdobje v 20. in 21. stoletju, za katerega je našel in analiziral kar 750 različnih kartografskih virov. Pokrajinska imena za zemljevide v merilih 1 : 5000, 1 : 25.000 in 1 : 250.000 je zajel tudi iz REZI-ja, pri čemer opozarja na precejšnje netočnosti pri pomenski klasifikaciji zapisanih zemljepisnih imen, tako da so kot pokrajinska imena neupravičeno opredeljena tudi mnoga imena, ki to niso.

V arhivskih virih je identificiral več kot 130 različnih pokrajinskih imen. Večini je lahko pripisal sodobne imenske ustreznice, posamezni primeri pa so ostali neidentificirani. Na starih zemljevidih se največkrat pojavljajo imena Istra, Kras, Hrušica in Zgornja Kranjska (Gorenjska). S primerjavami zapisov nekaterih neenotnih pokrajinskih imen, kakršna so na primer Brda oziroma Goriška brda, ali Kamniške planine, Savinjske Alpe, Kamniške in Savinjske Alpe oziroma Kamniško-Savinjske Alpe, mu je z zanimivimi grafičnimi prikazi uspelo ponazoriti imensko spremenljivost. Avtor na podlagi različne pozicije zapisov posameznih zemljepisnih imen na zemljevidih opozarja tudi na njihovo prostorsko spremenljivost, ki je, kot se je pokazalo v primerih zapisov imen Kras in Julijske Alpe, lahko tudi posledica nepoznavanja njihove dejanske razsežnosti.

Še najlaže delo je imel z zajemom imen iz slovenskih geografskih regionalizacij, saj je za ta namen že imel na razpolago nekaj virov z izpisanimi imeni. Preučil je deset različnih členitev slovenskega ozemlja, ki so nastale med letoma 1935 in 2012, dodal jim je še členitev za regionalno politiko Evropske unije iz leta 2004. Tovrstne preučitve je nadgradil z analizo zbornikov zborovanj slovenskih geografov, kar mu je omogočilo, da je dobil podrobnejši vpogled v pokrajinska imena za posamezna obravnavana območja, saj so bila tudi ta na večini zborovanj predmet poglobljenih razprav. V regionalizacijah se je slaba polovica pokrajinskih imen pojavila povsem na novo, saj jih viri izpred leta 1900 še niso vsebovali.

Avtor ugotavlja, da so številna pokrajinska imena posledica pokrajinske pestrosti in drobne razčlenjenosti slovenskega ozemlja, ki spada med najbolj raznolika tako v evropskem kot svetovnem merilu.

Pokrajinskih imen, ki jih je avtor identificiral v več kot petnajstih preučenihih virih, je le petnajst: Bela krajina, Bohinj, Brkini, Goričko, Goriška brda, Gorjanci, Haloze, Istra, Julijske Alpe, Kozjansko, Kras, Ljubljansko barje, Pohorje, Slovenske gorice in Suha krajina. Prav ta lahko označimo za naša najbolj uveljavljena pokrajinska imena. Med njimi ni imen nekdanjih avstrijskih dežel in njihovih delov, ki pa jih na podlagi podatkov iz anket lahko označimo za med ljudmi še vedno prevladujoče uveljavljena. Potegnemo lahko zaključek, da uradni registri in regionalizacije ne vplivajo v večji meri na imena pokrajin, uveljavljena v zavesti ljudi, in ima torej glede tega očitno še vedno pomembnejšo vlogo kolektivni zgodovinski spomin.

Pomemben segment publikacije je torej tudi ugotavljanje poznavanja pokrajinskih imen med anketiranci, njihovo občutenje pokrajinske pripadnosti, pa tudi odnosa do pokrajinskih imen v trženjske namene in kreiranja blagovnih znamk. Posebno vrednost imajo spoznavni zemljevidi, ki odražajo dojetje razprostranjenosti prikazanih, poimenovanih in zamejenih pokrajin posameznih anketirancev. Pri tem ima še posebno vrednost njihovo videnje aktualne pokrajinske razčlenjenosti Slovenije. Avtor je na podlagi spoznavnih zemljevidov ugotovil, da daje večina anketirancev prednost delitvi Slovenije na osem pokrajin.

Za anketiranje je avtor ob pomoči Statističnega urada Republike Slovenije, ki je izdelal slučajni vzorec, vprašalnike razposlal na 6000 naslovov, med katerimi jih je bilo 5000 razpršenih po celotni državi, razdeljeni na vzhodni in zahodni del, po 500 pa na območji Kozjanskega in Posavja. V teh dveh sosednjih pokrajinah na vzhodu Slovenije, eni tradicionalni in drugi, ki se v zavesti prebivalstva kot

posledici členitve Slovenije na statistične regije na novo uveljavlja, je želel izvedeti več tudi o identiteti in njenem spreminjanju. Odziv anketirancev je bil 14-odstoten.

Na pilotnih območjih zahodni del Slovenije in vzhodni del Slovenije je avtor na podlagi navedb pokrajine bivanja ugotovil še vedno močno zakoreninjenost imen nekdanjih habsburških dednih dežel ter njihovih delov. Z anketiranjem na pilotnih območjih Kozjansko in Posavje je bilo ugotovljeno, da je stopnja ujemanja med poimenovanjem pokrajine in pokrajinsko identiteto visoka, da večina anketirancev spremembe občutka osebne pokrajinske identitete ne zaznava, tisti pa, ki so ga zaznali, so kot prelomno obdobje navedli osamosvojitve Slovenije.

Vloga pokrajinskih imen v zavesti ljudi odseva tudi pri opredeljevanju njihove identitete. Stopnja ujemanja med poimenovanjem pokrajine in pokrajinsko zavestjo je visoka, saj je 77 % anketirancev pokrajino svojega bivanja poimenovalo enako, kot so opredelili tudi svojo pokrajinsko identiteto. Raziskava je razkrila, da ima prostorska identiteta nedvomno dinamičen značaj. Večina pokrajinskih imen je trdno zakoreninjenih, nekatera izginjajo, se pa, čeprav redkeje, pojavljajo tudi nova. Pri ugotavljanju identitete z vidika sogovornika se je pokazalo, da največji delež anketirancev pri predstavitvi lokacije svojega bivanja v pogovoru z nekom iz iste pokrajine uporabi ime domačega kraja, z nekom iz sosednje pokrajine ime domače pokrajine, pri komunikaciji s tujcem pa ime naše države.

Zanimivi so tudi prikazi imenskih vročih točk, ki pravzaprav odsevajo njihovo imensko nedorečenost, saj se na njih prepletajo raznovrstna pokrajinska imena. Še najbolj ustaljena imena so na območjih Goriškega, Bele krajine, zgornje Gorenjske in Pohorja, največ različnih imen pa je bilo navedenih na območjih vzhodno od Kamnika, jugovzhodno in severozahodno od Idrije ter zahodno od Brezic.

Ker je delo v osnovi interdisciplinarno, se odpirajo nove možnosti v sodelovanju z jezikoslovci, v mislih imam predvsem etimološke raziskave, in zgodovinarji, ob pomoči katerih bi lahko razkril pomen in obseg nekaterih imen, za katere avtor za zdaj ni našel ustreznega odgovora, denimo imen kot so *Geys Rucken*, *Quadrata* ali *Tevfls Garten*, pri čemer ima slednje celo latinsko alonimsko različico *Hortus Diaboli*.

Monografija je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.3986/9789610504368>.

Drago Kladnik

Miha Koderman, Vuk Tvrtko Opačić (urednika):

Challenges of tourism development in protected areas of Croatia and Slovenia

Koper, Zagreb 2020: Založba Univerze na Primorskem in Hrvatsko geografsko društvo, 266 strani, ISBN 978-961-7055-08-5 (elektronski vir)

V zadnjih letih je mogoče opaziti večje povpraševanje po turističnih in rekreacijskih dejavnostih v zavarovanih območjih narave, ki imajo številne pozitivne, prav tako pa tudi negativne vplive na okolje. Upravljalci zavarovanih območij se večkrat znajdejo v geografom dobro znani dilemi: kako ohraniti naravno dediščino, hkrati pa poskrbeti za razvoj zavarovanih območij in s tem omogočati rast njihove rekreacijske vloge. V zadnjem desetletju skoraj vse gospodarske dejavnosti stremijo k implementaciji koncepta trajnostnega razvoja, prav tako tudi turizem. Koncept je sicer v splošnem dobro sprejet in na nekaterih zavarovanih območjih že uspešno vpeljan, po drugi strani pa lahko vidimo, da je njegovo razumevanje neustrezno glede na teoretična izhodišča. Slovenija in Hrvaška sta v nekdanji Socialistični federativni republiki Jugoslaviji imeli enak socialnoekonomski kontekst razvoja, po osamosvojitvi in obdobju tranzicije pa sta se soočili z različnimi razvojnimi fazami in sta zato zanimivi za primerjavo prostorskega razvoja turizma v zavarovanih območjih narave, saj sta pri tem sprejeli različne pristope za upravljanje in razvoj zavarovanih območij.

Znanstvena monografija preučuje prostorski razvoj turizma v izbranih zavarovanih območjih obeh obravnavanih držav, pri čemer so bile uporabljene različne kvalitativne in kvantitativne metode – izpostavimo lahko na primer metodo poglobljenih intervjujev s ključnimi predstavniki turističnih deležnikov